

«de sobte, don Pau, *entregirant-se*, cridà, tot signant ab lo bastó: —La Mayola! Mirin, allà baix, entre aquella negror d'arbres», NOLLER (*Vilaniu*, 210); en canvi Verdager, en un escrit en prosa (citada a *CARAMELLES*) l'usa en el sentit de 'canviar progressivament', acc. que es ressent de l'ús predominant del participi *entregirat*: «y un cop obehit, cixí ell ab los llabims clavats a la besada, *entregirat* lo cos perquè ho veíes la Toneta», «gràcies, gràcies, seguí fent *entregirat* de puntetes, y signant silenci ab lo dit», «a l'espona del llit, en Lluís fondatac conmogut ---; a son costat, *entregirat* vers la santa imatge y l's nuvis, lo celebrant», NOLLER (*Pap.*, 99, 135, 221). *Entregirada*.

+ *Miggirar-se*: «ay! com xiprè aquí moro vetllant en llur fossar / —Digué: y, sols per no veure lo quadro funerari, / d'espattes s'hi *mitx-gira*, y al terbolí y tron-tolls, / rodant-li el seny en térbol, fantasiós desvari, / s'en va esvanida y sòpita, per terra, de genolls», *Atl.* VIII, 37b.

+ *Pergirar-se* 'girar-se del tot': «ella's gira y se *pergira* / i veu vení 'l seu galan», MilàF (*Romlo.*, 200D).

Regirar [fi S. XIII]: freqüents, des del principi, tant l'ús transitiu com el reflexiu i el participial: «Sant Leonart --- *regirà* l'arca en què staven» (els sants cosos), *VidesR* (225v1, traduïnt «archam revoluit», 690.25); «adoncs lo diable *regirà* la lengua e fé mot or<r>ible so», ib., 161v1 (= *crebro revolvens linguam*, 498.3). Ja llavors *regirar-se*, que pot pendre el sentit de 'revoltar-se, agitar-se', amb el qual ja apareix un parell de vegades en Desclot: «los hòmens de la vila *regiraren-se*» ('ils se retournerent', Alart). Aviat amb tendència a 'trasbalsar-se, agitar-se moralment': «quant ell prenía la taça del vi per beure, e que's *regirava*, e los monges que'l servien, dien: —O pare, e què haveu? —Haay, hay! E no haveu hòida la trompa del dia del judici? —Hee, pare, e no serà tan yvaç encara. —O, llas, les orelles ne tinc plenes»; «Quan Jesuchrist stave crucificat, e ella vehya la dolor que passave, e tota se *regirave*, que la sua vida tota estave en un punt», StVicentF (*Serm.* I, 40.19, 130.17, i encara 50.27, 189.15).

D'ací surt per una banda *regirador* 'pertorbador': «escomou lo pòbol *regirador* de la lig», *VidesR*, 85r1. «*Regirador* o embolicador: involucrum», Busa-N. I sobretot *regirat* 'pertorbat, trasbalsat amb horror', que ja apareix també des del S. XIII: «de mantenent, *regirat* --- morí mot terriblement», *VidesR*, 76v1, n. 70, traduïnt «statim revolutis terribiliter oculis expiravit».

L'ús d'aquest adj.-part. ha pres gran volada en l'ús baleàr sobretot, on apareix amb la pronúncia *řəgírát* (que alguns escriuen *regti-*), i on sovint es fixa en el matís d'«indignat»: B. Ferrà (*Comèdies*, *IdOr* I, 23). Aplicacions afins a aquesta tenen, però, ampla extensió geogràfica i cronològica dins la llengua. Els rossellonesos donen a *regirat* m. el sentit de 'un insensat, un pertorbat', 'un desafortat': «Hop fa lo postillon, li cal passat davant! / Quina cursa allavons, tremenda, enfuriada: / lo nostre home, tot dret s'alçant / i com un *regirat* cridant, / fa ploure su'ls cavalls tala parra-bostada / que l'atelatge --- fila com lo vent», «lo ser-

pent dins d'un corn se tenia ericat / en xiulant com un *regirat*», Saisset (*Catal. d. R.*, 30, 130); *se regira* apareix en l'adaptació catalana de l'Infern dantesca per Andreu Febrer, en un passatge on ens podem fiar del caràcter català de l'expressió perquè s'aparta força de l'original, tot servant-ne les rimes, car tradueix «quand'io 'l sentí a me parlar con ira, / volsimi verso lui con tal vergogna / ch'ancor per la memoria *mi si gira*» (xxx, 135) i així refon en *regira* la idea aportada per *vergogna* i per *si gira*. Hi ha encara *regirat* en un document solsoní de 1458 (Baraut, N. S. *del Miracle*, p. 166).

En certs sectors del català central el que trobem d'anàleg a aquestes accs. és un ús de *regirar* transitiu per 'trasbalsar, acorar': «com varen *regirar-la* aquelles llàgrimes! A poc a poc l'Adela es tornà reservada i orgullosa», Coromines (*La Dona lletja* III, *A recés...*, p. 168); i ell mateix escrivia en una carta de 1902: «no és que dubtés de mi --- és el record del temps passat, que al representar-se'm tan viu *em regirava*».

El transitiu té un matís més material a les Illes: «—T. Molta calor... / B. Ja n'ha fet més altres dies: Aviat t'espantes! T. Y a vós res vos *retgira*», PdA. Penya (*IdOr* I, 5), «ses roques de sa vorera de la mar se disfruta al sopluig de sa seua frescor, perque sa seua grandiositat no té influència per *retgira*, sinó solament per elevar», Arx. Ll. Salvador (p. 113); a Eivissa: «De tot d'una, En Pere i Na Lletrudis *es regiraren* de bon de veres de veure allò tan ferest», Jn. Castelló (en Villangómez, *Lli. d'Eiv.*, 214); men. *retjirar*, Camps Merc. (*Folk.* II, 50, 113).

No pertot el sentit arriba a aquests matisos morals, car en el Princ. és més comú que resti en el nivell de 'remoure' aplicat a coses més que a gent: «s'han registrat en compendi totes les opinions en lluita que 's *regiren* en l'actual producció literària de Catalunya», Coromines-Fabra, prefaci a les Normes Ortogràfiques de l'I. E. C. I, 1913. En els Pirineus centrals és més aviat cosa de produccions rústiques: Tor de Vall Ferrera «*řezirà* l'herba dallada» (1932), igual a l'aragonès de Bielsa *řezirar* la *yërba*, i a la Vall de Gistau: *se řezira a leite* 'es remena (per fer formatge)' (S. Juan, 1965); altrament l'ús de *regirar* ja es registra en aragonès a l'Edat Mitjana (*RHisp.* XVI, 250). *Regirada* eiv. les que es fan amb un filat (JnCastelló, *Rondaies Eiv.*, 44). *Retgiró* «susto» men. (Ferrer Ginart, *Rond. de Men.*, gloss.). A Eiv. apareixen les accs. morals en el derivat en *arre-*: «*arregirà*: amedrentar» (PzCabr.); *arregiró* (JnCastelló, *Rond. Eiv.*, 71; veg. s. v. *mesquí*). *Regir*, *regirable*; *regiradís*; *regiradora*; *regirament*. *Regira-rocs*.

Cpr.: *Giraboix*. *Giracaldes*. *Giracamises*; *giracasaques*; *giramantells*. *Giracampana*. *Girafuller*. *Girape-daç*. *Girapeix*, no encara en el DOrt.: Fontserè, ad. al seu exemplar (*AlcM* el localitza a quasi tot el cat. or.). *Girapeus*. *Girapluges*. *Gira-rostes*. *Gira-sol*, nom de planta [«*heliotropium*», OPou, *TbPu.*, 52]: n'he vist, i designat així, des dels Pirineus marítics fins a terra valenciana (*řirasól* Llançà, 1958); pels turons entorn Cervera del Maestrat m'ensenyen força *řirasól bört*,